

Słownik filozoficzny: Emmanuel Lévinas

- [Wprowadzenie](#)
- [Przeczytaj](#)
- [Audiobook](#)
- [Sprawdź się](#)
- [Dla nauczyciela](#)

Bibliografia:

- Lévinas Emmanuel, *Całość i nieskończoność. Esej o zewnętrzności*, [w:] tegoż, *Twarz i etyka*.
- Tischner Józef, *Śladami nieskończonego*, [w:] tegoż, *Filozofia współczesna, Ślad Nieskończonego*.
- Lévinas Emmanuel, *Trudna wolność. Eseje o judaizmie*. Cytat za: *Moralność i niemoralność. Szkice o polityce i społeczeństwie*, pod red. R. Borkowskiego, Kraków 2005, s. 23-24.
- Lévinas Emmanuel, *Sygnatura*, [w:] tegoż, *Trudna Wolność. Esej o Judaizmie*.

Słownik filozoficzny: Emmanuel Lévinas

Źródło: Pixabay, domena publiczna.

Kluczowe dla myśli Emmanuela Lévinasa było doświadczenie Holocaustu i pytanie, jak możliwa jest filozofia po Auschwitz.

Pragnął używać nowego języka, przekroczyć jego poznawcze granice. Dowodził pierwszeństwa etyki nad ontologią i sprawiedliwości nad wolnością, która, jak uważał, ma moc zawłaszczania, jest władzą, podobnie jak jest nią poznanie. Spotkanie z Innym stwarza według Lévinasa możliwość transcendencji – określał to jako spotkanie z nieskończonością. Doświadczenie to rodzi dobro, ponieważ wzywa do odpowiedzialności – wobec Innego i za niego. Jak napisał:

((Emmanuel Lévinas

Trudna wolność. Eseje o judaizmie

Świadomość moralna nie jest doświadczeniem wartości, ale dostąpieniem bytu zewnętrznego; bytem zewnętrznym w pełnym tego słowa znaczeniu jest Drugi.

Źródło: Emmanuel Lévinas, *Trudna wolność. Eseje o judaizmie*, s. 316. Cytat za: *Moralność i niemoralność. Szkice o polityce i społeczeństwie*, pod red. R. Borkowskiego, Kraków 2005, s. 23-24.

Twoje cele

- Poznasz biografię i poglądy Emmanuela Lévinasa.

- Przeanalizujesz doświadczenie spotkania z Innym i jego konsekwencje dla istnienia „ja” w świecie.
- Ocenisz znaczenie filozofii Innego i jej wymiar humanistyczny.

Przeczytaj

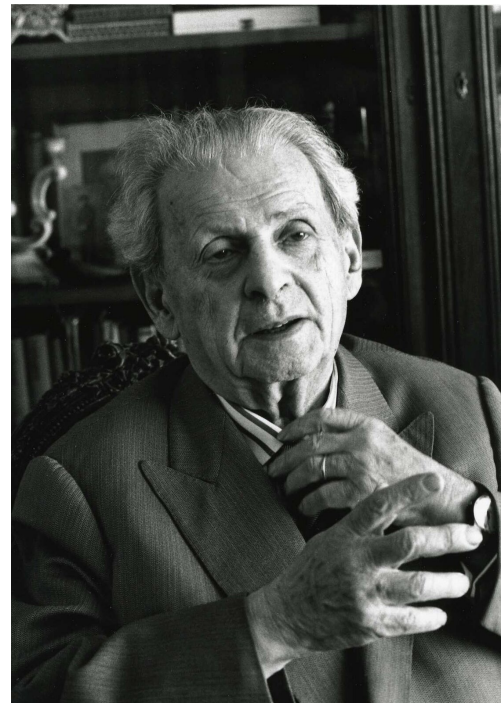
Dla zainteresowanych

Aby dowiedzieć się więcej na temat filozofii Emmanuela Lévinasa, zapoznaj się z poniższymi materiałami:

- [Ja i powinność wobec Innego](#)
- [Emmanuel Levinas: krytyka filozofii](#)
- [Słownik filozoficzny. Edmund Husserl: poglądy](#)

Tło historyczne

Lévinas urodził się w 1905 r. w Kownie na Litwie, w rodzinie należącej do inteligencji żydowskiej (ojciec był księgarzem), zmarł w roku 1996. Na biografii filozofa w szczególny sposób odcisnęło się doświadczenie historii Europy Środkowej w pierwszej połowie XX w. Zawierucha wojenna wygnała jego rodzinę na Ukrainę – przyszły filozof po wcześniejszej tułaczce w Rosji spędza w Charkowie lata 1916–1920, a następnie na Litwie; w 1923 r. Lévinas emigruje do Francji. W 1923 r. rozpoczyna studia w Strasburgu, kontynuowane we Fryburgu (1928–1929), gdzie uczęszczał na wykłady Husserla; przyjaźni się z [Maurice'em Blanchotem](#) (później ważna będzie znajomość z [Gabrielem Marcellem](#) i [Jeanem Wahlem](#)). Od 1940 r. Lévinas przebywa w niemieckim obozie dla jeńców wojennych (pisze wówczas swoją pierwszą pracę wiążącą go z nurtem dialogicznym w filozofii). Doświadczenie II wojny światowej, zwłaszcza Holocaust, stało się kluczowe dla myśliciela; jedno z podstawowych jego pytań dotyczy tego, jak możliwa jest filozofia po Auschwitz.

Emmanuel Lévinas (1905–1995)

Źródło: Bracha L. Ettinger, Wikimedia Commons, licencja: CC BY-SA 2.5.

W refleksji Lévinasa łączy się doświadczenie historyczne z doświadczeniem filozoficznym. Jego myśl jest także zakorzeniona w tradycji judaistycznej (w młodości studiował Torę, później prowadził wykłady poświęcone egzegezie tekstów talmudycznych). Po wojnie Lévinas był profesorem filozofii na francuskich uczelniach (Poitiers, Paris- Nanterre, Sorbona). W 1961 r. powstała jego najważniejsza praca *Całość i nieskończoność. Esej o zewnętrzności*, uznana potem za klasyczną pozycję filozofii.

Źródło: Rau Trifalo, Wikimedia Commons, licencja: CC BY-SA 4.0.

Najważniejsze dzieła

Na twórczość Lévinasa składają się trzy okresy, w których pojawiają się odmienne koncepcje spotkania z Innym. W pierwszym okresie powstają: artykuł *De l'évasion* oraz eseje *De l'existence a l'existant* oraz *Le Temps et l'Autre*, które można określić mianem [ontologicznych](#). Lévinas pozostawał wtedy pod wpływem Heideggera (spotkanie z Innym jest wyzwoleniem z samotności). Nowy etap myśli Lévinasa zaczyna się w 1951 r. od artykułu *L'ontologie est-elle fondamentale?*, w którym przeciwstawia on ontologii metafizykę. Najważniejszą pracą z tego okresu jest książka *Całość i nieskończoność. Esej o zewnętrzności*, w której spotkanie z Innym to otwarcie na nieskończoność. W kolejnym okresie, kiedy powstają prace *Autrement qu'être ou au-delà de l'essence*, *O Bogu, który nawiedza myśl* czy *Etyka i nieskończony*, Lévinas kładzie nacisk na relacje międzypodmiotowe i na wzajemne kształtowanie się odpowiedzialnych za siebie jednostek.

Poglądy

Lévinas należy do grona filozofów, którzy zaproponowali specyficzny styl i język filozofowania, naruszając ustalone kanony dyscypliny. Wynikało to z pragnienia wykroczenia poza język tradycyjnej ontologii i teorii poznania oraz z chęci stworzenia nowej refleksji etycznej. Lévinas dowodził pierwszeństwa etyki nad ontologią i wyższości sprawiedliwości nad wolnością (stanowiącej wymiar samowoli „ja” – groźnej mocy

zawłaszczania). Filozof dochodził w swoich poszukiwaniach do granic możliwości poznawczych języka, usiłując wyrazić to, co niewyrażalne, nie unikając sprzeczności i przeciwieństw w swoim wywodzie.

Inny

Podstawowym pojęciem filozofii Lévinasa jest pojęcie Innego. Myśliciel zajmuje się doświadczeniem spotkania „ja” z Innym, w trakcie którego stykamy się z nieskończonością. Inny jest radykalnie odmienny od „ja”, niesprowadzalny do niczego (do żadnego elementu świata) a swoim wezwaniem stawia „ja” pod znakiem zapytania.

Spotkanie Innego

Twarz

Separacja

Pragnienie

Źródła

Lévinas toczył dyskurs z tradycją filozoficzną i spór z filozofią totalizacji, czyli ideą włączania tego, co inne, w porządek całości, zapanowywania nad Innym i zapominania o relacji etycznej.

Źródło: licencja: CC BY-SA 3.0.

Punkt wyjścia myśli Lévinasa wiąże się z [fenomenologią](#) i Husserlem. Lévinas twierdził jednak, iż fenomenologia nie dostrzega możliwości transcendencji dokonującej się w spotkaniu „ja” z Innym. Posługując się metodą fenomenologiczną, filozof szukał tego, co

przekracza wymiar fenomenów. Z krytyką spotkał się również Heideggerowski namysł nad byciem, który zdaniem Lévinasa znosi inność Innego w podporządkowaniu bytu uniwersalnemu rozumieniu bycia.

Zastanawiająca jest obecność u Lévinasa myśli Kartezjusza. Filozof nawiązuje do pojawiającej się u tego drugiego idei nieskończoności, której treścią jest to, że przekracza własną treść (spotkanie z Innym, w którym nieskończony przerasta ideę nieskończoności); ponadto broni subiektywności, ukazując, że spotkanie z Innym dokonuje się właśnie we wnętrzu „ja”. Innym filozofem, u którego Lévinas znajduje źródło swojej myśli, jest Kierkegaard (chodzi o koncepcję Boga jako nieujętego w kategorii „światowe” i o koncepcję relacji człowieka do Boga, spełniającej się w pragnieniu, a nie w posiadaniu). Z kolei u Bergsona znalazł myśliciel ideę apelu etycznego, który wzywa nas do spotkania z Innym; u Kanta pogląd o prymacie rozumu praktycznego nad teoretycznym; u Platona natomiast myśl o wyższości idei dobra nad ideą bytu.

Źródło: Wikimedia Commons, domena publiczna.

Wpływ i recepcja

Myśl Lévinasa mieści się w kontekście filozofii dialogicznej (Rosenzweig, Buber). Lévinas patronuje zwrotowi etycznemu w humanistyce, który znamionuje późną fazę dekonstrukcjonizmu spod znaku Derridy. Z myślą filozofa polemizują inni dialogicy, np. Marion, domagający się zastąpienia kategorii odpowiedzialności kategorią miłości. Inni myśliciele np. Tadeusz Gadacz, zarzucają z kolei Lévinasowi, że jego religia jest formą etycznego deizmu.

Lévinas w Polsce

Trudno powiedzieć, by Lévinas należał do szczególnie popularnych myślicieli w Polsce. Dopiero od niedawna posiadamy większą liczbę tłumaczonych prac filozofa; zbiór prac prezentujących jego myśl również nie przedstawia się nazbyt imponująco. Warto wszakże zwrócić uwagę na refleksję Józefa Tischnera, komentującego i rozwijającego koncepcje Lévinasa w duchu chrześcijaństwa.

Słownik

epifania

(gr. *epifaneia* – objawienie, ukazanie się) objawienie się czegoś, nagłe odkrycie sensu

fenomenologia

(z gr. *phainomenon* – to, co się jawi) kierunek filozoficzny, polegający na opisie i oglądzie tego, co bezpośrednio jest dane; fenomenologia postulowała metodę filozofowania polegającą na zaniechaniu czysto pojęciowych spekulacji przez „powrót do rzeczy”, tj. do uzyskania bezpośredniego doświadczenia tego, co dane, a w czym przejawiają się przedmioty

noumen

gr. *noumenon* – rzecz wyobrażona; *nous* – rozum, duch) rzecz sama w sobie, rzeczywisty, choć niepoznawalny przedmiot istniejący na zewnątrz ludzkiej świadomości, przejawiający się poprzez zjawiska i jedynie w tej postaci dostępny poznaniu

ontologia

(gr. *on óntos* – będący, byt; *óntos on* – rzeczywiście będący, istniejący; *lógos* – słowo, nauka, teoria) dział filozofii zajmujący się teorią bytu; u Lévinasa przeciwstawiona metafizyce

transcendentny

(łac. *transcendens* – przekraczający) istniejący na zewnątrz, poza (ponad) czymś; istnienie przedmiotu poznania poza umysłem poznającym bądź bytu absolutnego poza rzeczywistością poznającego; u Lévinasa przekraczający obecną kondycję, otwierający się na to, co poza nią

Polecenie 1

Wysłuchaj audiobooka i odpowiedz na pytanie: Co oznacza otwarcie na nieskończone?

Audiobook można wysłuchać pod adresem: <https://zpe.gov.pl/b/PWelllsnr>

Józef Tischner

Śladami nieskończonego

Raz jeszcze wróćmy do obrazu Abrahama. Oto w twarzach gości, którzy nawiedzają jego namiot, odkrywa Abraham posłańców Boga. Aby odkryć, że inny jest posłańcem Boga, trzeba go „zobaczyć” w horyzoncie nieskończonego. Z drugiej jednak strony nie można „otworzyć się” na nieskończone inaczej, jak przez twarz innego. Lévinas pisze: „Sposób uobecniania się innego, przekraczający *ideę innego* we mnie, nazywamy w efekcie twarzą”. Otwarcie na nieskończone – to pragnienie. Idea nieskończonego ma sens pozytywny. Nie wyłania się ona z negacji skończoności, ponieważ z negacji takiej mogłaby wynikać jedynie nicość. Musi ona być założeniem *a priori* jako warunek myślenia o wszelkiej skończoności. Aby móc myśleć skończoność, trzeba dokonać *implicite* zaprzeczenia nieskończoności, która musi wystąpić jako pierwsza. Tak pojęta nieskończoność pokrywa się z ideą „nieskończonej doskonałości”. Sytuacja Abrahama jest więc taka: widzi on twarze gości w horyzoncie nieskończonej doskonałości. Rodzi się pytanie: czym jest nieskończona doskonałość? Otóż, zdaniem Lévinasa, nieskończona doskonałość nie daje się opisać przy pomocy kategorii bycia *rsp.* bytu. Trzeba posłużyć się ideą dobra. W miarę jak Lévinas uświadamia sobie tę niemożność, jego metafizyka staje się coraz wyraźniej metafizyką „czegoś wyższego” niż byt – metafizyką dobra.

S. Strasser pisze, że sam Lévinas uświadomił sobie tę konieczność w sposób wyraźny dopiero w studiach późniejszych, następujących po *Totalité et Infini*. Nie chcę się tutaj o to spierać. Wydaje mi się, że już w *Totalité et Infini* sprawa przedstawiała się dostatecznie jasno, by rozwiązać wszelkie wątpliwości. W związku z tym dopatrywanie

się u Lévinasa „zwrotu” filozoficznego podobnego do „zwrotu” Heideggera jest pewną przesadą.

Kilka słów wyjaśnienia w sprawie pojęcia dobra i bytu.

Scholastyczna teoria tzw. „transcendentalistów” głosiła, że „*ens, pulchrum, verum et bonum – convertuntur*” [„byt, piękno, prawda i dobro wzajemnie się przenikają”]. W świetle tej koncepcji niemożliwe byłoby całkiem rozdzielną traktowanie teorii bytu, prawdy i dobra oraz piękna. Pociągało to za sobą określony sposób rozumienia metafizyki: ontologia bytu była zarazem metafizyką bytu, a metafizyka była ontologią prawdy i dobra, i – jeśli ktoś chciał – piękna. Założenia tego nie naruszyli ani Hegel, ani Heidegger, chociaż przyjęli inną koncepcję bytu, *rsp.* bycia. Oznaczało to w każdym przypadku jakąś formę ontologizacji metafizyki. Ujęcie takie znalazło jednak krytyków. Najostrzej wystąpił przeciw niemu – mając na oku filozofię Hegla – F. Rosenzweig. Inspirowane Biblią myślenie Rosenzweiga nie daje się już zamknąć w opisie utkanym z pojęć wywiedzionych i z idei bytu lub bycia. Myślenie to czuje się wezwane, by myśleć dramat człowieka – dramat, na który składa się wydarzenie stworzenia, objawienia (wybrania) i zbawienia. Jedynie pierwsze wydarzenie pozwala na to, by je opisać w kategoriach ontologii, natomiast inne, ani objawienie ani wybranie, nie dopuszczają tej możliwości. Aby pojąć istotny dramat człowieka, nie wystarczy zgłębiać tajemnice samej „sceny”, lecz trzeba sięgnąć do kategorii, które są „poza bytem i niebytem”, które ukazują coś, co „jest inaczej niż bycie” – co nie jest „sposobem bycia”. E. Lévinas idzie śladami tej samej krytyki. Ale jego przeciwnikiem filozoficznym jest bardziej Heidegger niż Hegel. Rozwija myślenie, które nie chce „totalizować”.

Istotnym następstwem zmiany punktu widzenia jest szczególne „udramatyzowanie” transcendentalistów. Być może gdzieś na wyżynach abstrakcji i wieczności transcendentalia „pokrywają się”, ale doświadczane tak, jak zjawiają się w ludzkim dramacie doczesności, są one w stanie swoistego „sporu”. Stąd pytania: czy byt jest bytem naprawdę, czy tylko pozorem bytu? Czy piękno odsłania przed nami prawdę świata, czy karmi nas samym kłamstwem? Czy to, co jawi się jako dobre, jest dobre naprawdę? Czy prawda jest prawdą także wtedy, gdy nas unieszczęśliwia? Co lepiej: żyć wśród uszczęśliwiających kłamstw, czy nieszczęście przynoszących prawd? I tak dalej. Właśnie dlatego, że transcendentalia są „sporne”, człowiek znajduje, że świat jest światem popękanym i że sam jest istotą pękniętą, istotnie, a nie tylko przez przypadek – dramatyczną. Lévinas głosi, że nieskończone jest korelatem pragnienia. Stąd pytanie: jaka zachodzi relacja między twarzą innego a nieskończonym, czyli – w opowieści o Abrahamie – Bogiem. Aby odpowiedzieć na to pytanie, Lévinas sięga po metaforę śladu: twarz innego jest „śladem” nieskończonego. Czytamy: „Ślad nie jest znakiem, jak inne znaki. Odgrywa on jednak również rolę znaku. Może być brany jako znak. Detektyw

bada jako znak wszystko, co zbrodniarz pozostawił na miejscu zbrodni, myśliwy idzie za śladem odbijającym kroki zwierzęcia, na które poluje, historyk w oparciu o pozostawione przez przeszłość szczątki odkrywa dawne cywilizacje jako horyzont naszego świata... Ślad traktowany jako znak ma w sobie coś jeszcze – coś, co go wyróżnia od innych znaków: znaczy on poza intencją znaczenia i poza wszelkim projektem, w którym mógłby być mierzony. Gdy pewne transakcje »reguluje się przez czeki«, aby zapłata pozostawiła ślad, ślad ów wpisuje się w porządek świata. Wyrasta ponad wrażenie. Jego pierwotne znaczenie bierze się z odcisku, jaki pozostawia ten, kto pragnął zatrzeć swoje ślady, by popełnić – na przykład – zbrodnię doskonałą. Ten, kto pozostawił ślady, zacierając ślady, nie chce nic powiedzieć i nic uczynić – przez ślady, które pozostawia. Narusza porządek w sposób niemożliwy do naprawienia. On minął absolutnie. Być – pozostawiając ślad, to mijać, odchodzić, rozstawać się”.

Szukać Boga, to jakby iść za śladem. Nie oznacza to, że idzie się w przeszłość. Nie szuka się rajów na zawsze utraconego, lecz ziemi od wieków obiecaniej. Bóg mija w ten sposób, że wyprzedza: „Bóg który minął, nie jest wzorem, do którego mogłaby się upodobnić twarz. Być podobieństwem Boga, nie znaczy być ikoną Boga, lecz znajdować się na Jego śladach. Objawiony Bóg naszej judeochrześcijańskiej duchowości zachowuje całą nieskończoność swej nieobecności, zawartą w samym porządku osobowym. Nie ukazuje się inaczej jak przez twarz, o czym mówi Księga Wyjścia: *Iść w Jego stronę, to nie znaczy iść za śladem, który nie jest znakiem, lecz iść ku Innym, którzy są na Jego śladach*”.

Ślad nie jest śladem na piasku lub śladem na śniegu. Jest śladem na twarzy innego. Idąc po zwykłych śladach, porzucamy jeden, by móc znaleźć obok następny, ale tego śladu, którym jest twarz innego, porzucić nie możemy. Jest to bowiem „ślad na śladzie” – idziemy za tym, kto znalazł się na śladach Boga.

Twarz innego jest twarzą ludzkiej biedy. Lévinas wymienia trzy przypadki, które odgrywają rolę symbolu: wdowa, sierota, obcokrajowiec. Ludzka bieda wzywa ratunku. Jej wezwanie nie ma wymówek. Jest w nim coś absolutnego, mimo że nie unicestwia wolności, lecz wręcz ją uświadamia.

Czytamy: „Relacja z twarzą nie polega na poznaniu przedmiotu. Transcendencja twarzy jest zarazem jej obcością na tym świecie, na który przychodzi, jest wydaleniem z kraju – jej kondycja to kondycja obcego ogołoconego, proletariusza. Obcość, która jest wyzwoleniem, jest również całością-biedą. Wolność przedstawia siebie jako inny; ukazuje się zaś temu, kto trwa jako ten sam – temu, kto zadomowił się w bycie, zawsze pełen przywilejów w swej siedzibie. Inny, wolny, to także obcy. Nagość jego twarzy przedłuża się w nagość ciała, któremu jest zimno i któremu jest wstyd z powodu

nagości. Egzystencja »kath auto« jest biedą na tym świecie. Między mną a drugim zachodzi stosunek, który nie oddaje żadna retoryka”.

Źródło: Józef Tischner, *Śladami nieskończonego*, [w:] tegoż, *Filozofia współczesna, Ślad Nieskończonego*.

Źródło: Englishsquare.pl Sp. z o.o., licencja: CC BY-SA 3.0.

Polecenie 2

Czym są w filozofii dialogu transcendentalia? Jaką funkcję tam pełnią?

Polecenie 3

Czym w ujęciu Tischnera jest kroczenie po „śladach” Boga?

Sprawdź się

Pokaż ćwiczenia:

Ćwiczenie 1

Jakie funkcje pełni według Lévinasa Twarz Innego? Zaznacz poprawne odpowiedzi.

☐

Spotkanie z drugim człowiekiem nie jest wydarzeniem religijnym, ponieważ tylko relacja Bogiem jest uświęcona.

☐

Poprzez Twarz Innego Bóg wzywa człowieka do kroczenia po swoich śladach.

☐

Twarzy należy ujmować jako fenomen, ponieważ w ten sposób odkrywa się człowieczeństwo Innego.

☐

Twarz Innego otwiera to, co nieskończone, ponieważ dzięki niej spotykamy się z Bogiem.

Ćwiczenie 2

Jaką wartość przypisywał Lévinas różnym zagadnieniom filozofii?

☐

Lévinas uznawał wyższości wolności nad sprawiedliwością.

☐

Lévinas dowodził pierwszeństwa etyki nad ontologią.

☐

Lévinas dowodził pierwszeństwa metafizyki nad ontologią.

Ćwiczenie 3

Czym różni się pragnienie od potrzeby? Dopasuj określenia do odpowiednich kategorii.

pragnienia

kwestionują podmiot

określają spotkanie z Innym

możliwe do zaspokojenia

potrzeby

panują nad swoim przedmiotem

wzrastają w miarę zaspokajania

Ćwiczenie 4

Na czym polega przeciwstawienie wezwania i rozumienia Innego?

Ćwiczenie 5

Oceń, które z idei zawartych w filozofii Lévinasa pochodzą od innych filozofów.

Bergson

idea apelu etycznego, który wzywa nas do spotkania z Innym

Kartezjusz

idea nieskończoności, której treścią jest to, że przekracza własną treść

Kant

wyższość idei dobra nad ideą bytu

Platon

koncepcja Boga nieujętego w kategorii fenomenu i koncepcja relacji człowieka do Boga, spełniającej się w pragnieniu, a nie w posiadaniu

Kierkegaard

pogląd o prymacie rozumu praktycznego nad teoretycznym

Ćwiczenie 6

Jakie konsekwencje ma spotkanie z Innym dla istnienia „ja” w świecie? Oznacz poprawne twierdzenia.

Relacja pomiędzy „ja” a Innym jest wynikającą ze słabości relacją etyczną.

tak ☐

nie ☐

Bezbronność Innego nigdy nie wymaga od „ja” oddania mu ofiary z siebie.

tak ☐

nie ☐

Inny budzi poczucie moralne, lecz nie powoduje wyrzeczenia się własnej wolności.

tak ☐

nie ☐

Doświadczenie spotkania z Innym rodzi dobro i wzywa do odpowiedzialności wobec Innego i za niego.

tak ☐

nie ☐

„Ja”, poddając się Innemu, staje się sobą.

tak ☐

nie ☐

Ćwiczenie 7

W jaki sposób myśl etyczna i historyczna łączą się w filozofii Lévinasa?

Ćwiczenie 8

Napisz esej, który byłby odpowiedzią na następujące pytanie Lévinasa: *Czy jestem stróżem brata mego?*

Dla nauczyciela

Autor: Katarzyna Maćkowska

Przedmiot: Filozofia

Temat: Słownik filozoficzny: Emmanuel Lévinas

Grupa docelowa:

Szkoła ponadpodstawowa, liceum ogólnokształcące, technikum, zakres rozszerzony

Podstawa programowa:

Zakres rozszerzony

I. Świadomość znaczenia filozofii jako istotnej części dziedzictwa kultury śródziemnomorskiej.

III. Znajomość poglądów filozofów reprezentatywnych dla poszczególnych epok kultury europejskiej.

Treści nauczania – wymagania szczegółowe

II. Elementy historii filozofii.

12. Egzystencjalizm. Uczeń:

4) charakteryzuje jeden z następujących kierunków filozofii XX wieku: filozofia życia, hermeneutyka, personalizm, filozofia dialogu;

III. Wybrane problemy filozofii.

2. Dyscypliny filozofii. Uczeń wymienia następujące dyscypliny filozofii oraz określa przedmioty ich badań:

1) dyscypliny podstawowe (ogólniejsze) – teoria bytu (ontologia, metafizyka), teoria poznania (epistemologia), ogólna teoria wartości (aksjologia) wraz z teorią moralności (etyką);

6. Wybrane spory etyczne. Uczeń, definiując odpowiednie terminy i analizując argumenty, rekonstruuje następujące spory:

2) o naturę wartości lub powinności moralnych (relatywizm – absolutyzm lub uniwersalizm, subiektywizm – obiektywizm);

Kształtowane kompetencje kluczowe:

- kompetencje obywatelskie;
- kompetencje w zakresie świadomości i ekspresji kulturalnej;
- kompetencje cyfrowe;
- kompetencje w zakresie wielojęzyczności;
- kompetencje osobiste, społeczne i w zakresie umiejętności uczenia się;
- kompetencje w zakresie rozumienia i tworzenia informacji.

Cele operacyjne (językiem ucznia):

- Poznasz biografię i poglądy Emmanuela Lévinasa.
- Przeanalizujesz doświadczenie spotkania z Innym i jego konsekwencje dla istnienia „ja” w świecie.
- Ocenisz znaczenie filozofii Innego i jej wymiar humanistyczny.

Cele operacyjne. Uczeń:

- poznaje biografię i poglądy Emmanuela Lévinasa;
- analizuje doświadczenie spotkania z Innym i jego konsekwencje dla istnienia „ja” w świecie;
- ocenia znaczenie filozofii Innego i jej wymiar humanistyczny.

Strategie nauczania:

- konstruktywizm;
- konektywizm;
- nauczanie wyprzedzające.

Metody i techniki nauczania:

- ćwiczeń przedmiotowych;
- z użyciem komputera;
- dyskusja.

Formy pracy:

- praca indywidualna;
- praca w parach;
- praca w grupach;
- praca całego zespołu klasowego.

Środki dydaktyczne:

- komputery z głośnikami, słuchawkami i dostępem do internetu;
- zasoby multimedialne zawarte w e-materiale;
- tablica interaktywna/tablica, pisak/kreda;
- telefony z dostępem do internetu.

Przebieg lekcji

Przed lekcją:

1. **Przygotowanie do zajęć.** Nauczyciel loguje się na platformie i udostępnia e-materiał: „Słownik filozoficzny: Emmanuel Lévinas” uczestnikom zajęć. Prosi uczniów o przygotowanie prezentacji na podstawie informacji zawartych w sekcji „Przeczytaj”. Uczniowie mają za zadanie przygotować przykłady z tekstów kultury oraz z życia ilustrujące zagadnienia związane z tematem lekcji.
2. Nauczyciel prosi uczniów o zapoznanie się z medium w sekcji „Audiobook”.

Faza wprowadzająca:

1. Po zalogowaniu na platformie nauczyciel prezentuje (na tablicy interaktywnej lub za pomocą rzutnika) temat lekcji oraz cele zajęć. Omawia lub ustala razem z uczniami kryteria sukcesu.
2. **Głosowanie.** Zalogowany na platformie nauczyciel wyświetla na tablicy interaktywnej lub za pomocą rzutnika ćwiczenie 6 z e-materiału. Uczniowie, na telefonach komórkowych lub tabletach, logują się do systemu, dołączają do lekcji i przystępują do odpowiedzi na zadane pytanie. Nauczyciel, korzystając ze swojego panelu użytkownika, wyświetla zestawienie odpowiedzi uczniów. Wybrany lub chętny uczeń komentuje wyniki.
3. Krótka rozmowa wprowadzająca w temat lekcji: *Biografia i poglądy Emmanuela Lévinasa*.

Faza realizacyjna:

1. **Metoda akwarium.** Uczniowie odliczają do dwóch, dzieląc się na dwie grupy. Nauczyciel informuje, że będą oni dyskutować i wykorzystają do tego metodę akwarium. Nauczyciel wyjaśnia zasady dyskusji oraz określa jej czas. Pierwsza grupa siada w kręgu i prowadzi debatę na temat: *Doświadczenie spotkania z Innym i jego konsekwencje dla istnienia „ja” w świecie*. Druga grupa obserwuje i zapisuje swoje spostrzeżenia dotyczące: doboru i skuteczności argumentów, przestrzegania zasad i ogólnego przebiegu debaty.
Po upływie wyznaczonego czasu następuje zamiana ról. Na zakończenie wybrane osoby przedstawiają na forum klasy swoje spostrzeżenia.
2. **Praca z multimedium.** Nauczyciel wyświetla na tablicy interaktywnej lub za pomocą rzutnika multimedium w sekcji „Audiobook”. Uczniowie odczytują polecenie: *Co oznacza otwarcie na nieskończone?* i wykonują je w parach. Następnie dzielą się swoimi odpowiedziami na forum klasy.
Następnie nauczyciel odczytuje polecenie 3 w sekcji „Audiobook”: *Czym w ujęciu Tischnera jest kroczenie po „śladach” Boga?*
3. **Ćwiczenia przedmiotowe.** Uczniowie dobierają się w pary i wykonują ćwiczenia nr 1–4. Następnie konsultują swoje rozwiązania z inną parą uczniów i ustalają jedną wersję

odpowiedzi.

4. Nauczyciel wyświetla uczestnikom zajęć ćwiczenie nr 7. Uczniowie tym razem pracują w grupach. Ustalają wspólne stanowisko i wskazują wybraną odpowiedź, używając telefonów lub komputerów. Nauczyciel kontroluje wyniki pracy uczniów i prosi wybrane osoby o uzasadnienie swojej odpowiedzi.
5. **Interpretacja uogólniająca tekstu źródłowego.** Uczniowie przygotowują konspekt pracy argumentacyjnej, w której przedstawia interpretację omawianego tekstu źródłowego. Pracują indywidualnie, posilkując się notatkami oraz treściami ćwiczeń.

Faza podsumowująca:

1. Zalogowany na platformę nauczyciel ponownie wyświetla na tablicy temat lekcji i cele zawarte w sekcji „Wprowadzenie”. Każdy uczeń ma dokończyć zdanie, odwołując się do wyświetlonych treści: Zaczynam się zastanawiać...
2. Nauczyciel wyświetla na tablicy ćwiczenie zamknięte nr 5, a uczniowie udzielają odpowiedzi. Następnie na tablicy interaktywnej wyświetlone zostają wyniki obu ankiet. Wybrany lub chętny uczeń porównuje zestawienie i wyjaśnia, z czego wynikają różnice w odpowiedziach.

Praca domowa:

1. Napisz esej, który byłby odpowiedzią na następujące pytanie Lévinasa: *Czy jestem stróżem brata mego?*

Materiały pomocnicze:

- Lévinas E., *O Bogu, który nawiedza myśl*, przekład M. Kowalska, przedmowa T. Gadacz SP, Kraków 1994
- Lévinas E., *Całość i nieskończoność. Esej o zewnętrżności*, przekład M. Kowalska, wstęp B. Skarga, Warszawa 1998
- Lévinas E., (w:) *Przewodnik po literaturze filozoficznej XX w.*, red. B. Skarga, t. 1, Warszawa 1994

Wskazówki metodyczne opisujące różne zastosowania multimedium:

- Uczniowie zapoznają się z multimedium w sekcji „Audiobook” i przygotowują do niego pytania. Następnie zadają je sobie nawzajem, sprawdzając stopień przyswojenia jego treści.